

JASTARDENG HAT
SANDE01E (II)

AHLAK MINÊZ
SALT

AHLAK MINÊZ SALT

Jastardeng Hat Sandeojê (II)

ULTTAR BASPASE

本书根据上海人民出版社 1979 年 10 月第 1 版上海第 1 次印刷版本翻译出版。

Bul kitap 1979- jële 10- ayda Shanghai Halek baspasenda baseloqan 1-baspaseneng 1-baselewena say awdarelep baselde.

AHLAK, MINÊZ, SALT

—*Jastardeng Hat Sandeoqe (2)*

Awdaroqan: Jarken Saoqat Ule

Rêdaktore: Qazembêk Arabiyn

Ulttar baspase basterde

Xinhua shudiannan taratelade

Ulttar baspa zawatenda baselde

1982- jële 2- ay, birinxi baspase

1982- jële 2- ay, Beyjing, 1- baselewe

Baqase: 0. 29 yüan

道德·情操·风尚

——青年信箱（二）

（哈萨克文）

加尔肯译

责任编辑：哈孜木别克

民族出版社出版 新华书店发行

民族印刷厂印刷

开本：787×1092毫米1/32 印张：5 3/4

1982年2月第1版

1982年2月北京1次印刷

印数：0001—2,000册 定价：0.29元

书号：M 3049(5)356

KURASTEREWXEDAN

Kezmêt baresenda biz jas joldastarmên kôp kê-zigip turamez. Ənggimêlêsiw, hat alesew baresenda, olar êzdêri jênê têngirêgindêgi jastar idiya, üyrê-niw, kezmêt, turmes qatarle jaktarda kêzikkên mə-sêlêlêrdi bizgê qatle sên'gêndikpên bükpêsiz türdê aktarep, bizdên akele kosewde, keyenxelektaren, kü-diktêrin xêxisiwdi surayde.

Bizxê, bul jas joldastar aloja basewde talap êtê-di, bul tilêktêrin qoldawemez kêrêk. Kôpxilik kengil bôlip oteroqan məsêlêlêrdi jastar kawememên birgê aqeldasew üxin, biz serlasaten oren xeoqarep, jastardan kêlgên hattardeng kêybirêwlêrin qatete joldastaroja jawap jazderoqale bêrdik tê «Jastardeng hat sandeoqe»n kurasterep mêrzimsiz türdê jaloqaste xeoqarep turaten boldek.

«Jastardeng hat sandeoqe»neng birinxi kitabe «Arman, üyrêniw jênê mahabat» baspadan xekkan song, jastar jaoqenan kezew qarise alende, birsepera jastar rêdaksiyaoja hat jazep, one jastardeng serlas dose dêp atade, jastaroja kuwatte ruwhaney azek bêrdi dêsti. Jastardeng kêybirêwi têngkêrisxil ana

Zhang Qiongneng jawab haten k  z jastaren k  ld  t   oterep o  ep xeo  ade da   s  rl  nip oo  an: “bizd  r   mitingizdi   st   j  rd   kaltermay, t  rtti osezaman-danderew jolenda, s  z jok,   s  l  p k  lxena ist  p j  n     yr  nip, Lin Biaw m  n ‘t  rttik t  b  ’ zaya k  tir-g  n jastek xao  jemezdeng ornen tolterep, k  rbandar k  n t  kk  n toperakta t  rtti osezamandanderewdeng z  wlim sarayen salamez!” d  p hat jazade. K  pt  g  n joldastar mural - ahlak, min  z j  n   saltka k  teste birtalay m  s  l  l  rdi ortao  a k  oyde, biz soneng bir b  l  gin irikt  p alep,   zimizb  n birg   talk  lawo  a k  teste joldastarde usenes   tip, «Jastardeng hat sandeo  »neng 2-kitabe «Ahlak, min  z, salt»te k  rasterdek.

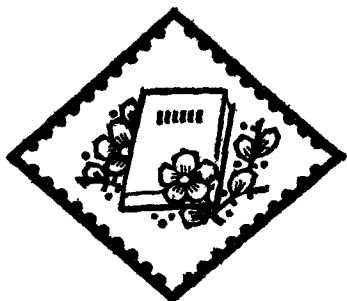
Bul bakxane ortak bap  p, k  lpertep, jaynat  p, jandanderep, jastardeng abzal ustaze, jakse dosena aynalderew   xin biz k  aleng jastardan j  n   jastardeng   siwin   k  ngil b  lip otero  an joldastardan barrenxa k  ld  p - k  uwattap, «Jastardeng hat sandeo  » j  nind   pikir ayte  p, usenes k  oyewde, jastarda idiya,   yr  niw, k  zm  t, turmes k  atarle jaktarda   mir s  rip otero  an m  s  l  l  rdi, bizg   b  k  p  siz t  rd   hatka nakte jaz  p turewen   mit   t  miz!

1979-j  l, 6-ay

MAZMUNE

JORA - JOSENNAN AWLAQ BOLEW, BIRAQ ƏDƏP SAQTAW KÊRÊK	XIAW JIANG	1
“KAPASTAOIE QUS” BOLOIEM KÊLMÊYDI	SHI JUNSHENG	12
ADAL BOLEW — ARDAQTELEK, AYNEW — ARSEZDEK	XU YAN	23
BUL FÊODALDEK SALT - SANAOIA QARSE TUROIANDEK BOLA MA?	BAW LIANZONG WANG CHUANGUY	38
QUMAR OYNAOIANNENG TÛBI TOZEK	LIN JIAN	48
BOOIAWEZDEKTAN TEYEOIAN JÛN	JIA QIAN	56
JAKEN DOS KULDERASA QAYTIW KÊRÊK?	CAW XIANYONG	63
BAWERMALDEKTENG NÊSI QATÊ?	LIN FAN	69

PAVÊL BAĞETTE MA?	
..... WU YUNDUO	77
AĞXAQIA ÊMÊS, ALDEQIA KA- RAW KÊRÊK	
..... ZHOW YUANBING	86
SULEWLEQTENG Q̂LXÊMI BAR MA?	SUN XUN 97
USTAZEM ÊKÊWMIZ NÊGÊ OTA- SA ALMAY KALDEK?	
.....XİANG LING	101
SINGLIMDI BÊTINÊN KAYTIP BURSAM BOLADE?.....	SU WEY 118
TÊLÊVIYZOR ALDENDAOİE AY- TES	XIAW LING 129
“MALTA TAS PÊN MARJAN- NENG ARALASEP KÊTIWI” TUWDEROIAN KUSALEK	
..... CHENG GU	140
“BAYLANES ILIMI” SÖZSİZ Q̂KEWOIA TIYISTI SABAK PA?	XIAW DING 153
ORTA MÊKTÊP Q̂KEWXELARE- NENG “SÖZ BAYLASEW”ENA BOLA MA?	
..... WENG SHENGRONG	162
MÊN KALAY BASAREMDE BİL- MÊY JÜRMIN	LI TAW 170

JORA-JOENNAN AWLAK BOLEW, BIRAK ƐDƐP SAKTAW KƐRƐK

Rêdaktor joldas:

Mên kezmetêkê tayawda xekşan jaspên, iximdê söz jatpayde, bêting-jüzingê qaramaymen, “siz-biz” dêp senekşemaymen. Êki sözining birindê “rahmêt”-ti jawderaten, xerextay qatep kiyinip, sezelep tura-ten burjuaziyalek istil maqan türpidêy tiyêdi. Birak, qesas qeloqanday, “êdêp” pê n “mêdêniyet” ti dê-riptêgix bir basxeoqa kêz boldem da qatte kengilsiz jayt tuwelde. Uoqemde bolew üxin, birnêxê mesal keltirsê m êrsi bolmas: Kêydê kengsê êsigin qakpay, têwip axep kirgênimdi kôrip, noqan dêydi; kêydê saqa ustazdarde aten itap xakerep, arqadan qaoqep qoysam, ûlkên-kixilikri bilmêysing, êldi seylamay-seng dêydi; qelayaoqê tûymê tûymêlênbêw, xêpkini kêysayta kiyiw seyakte usak-tüyêk istêrgê dêyin

aralasep, olpe-solpe, tərbiyêsiz nême dêydi...Grup-pamezda ədəp-eyba dēgēningizgê jürip turoqan bir jas bar, birêw səl kêmektêsê qalsa boloqane, aloqes jawderade, birêwgê sooqelep qalsa bolde, “kêxiring-iz” ding astenan alade, “usta-êkê”, “usta-êkê”mên küni kêtêdi, tili mayda-aq. Kəlgirsip kəlkək qaoqep turaten munday burjuaziyaleq istildi qatte jək kərêm, al əlgi basteoqem one maoqan ülgı êtêdi. Rêdaktör joldas, aytengexxe, perolêtariyatteng kadere bolqan bul basxemneng bayaqədə tēzgê tüşkên fêodaldeq jora-josen mên burjuaziyaneng mädēniyêttilik dēytinin barenxa dəriptêwi dures pa? Oyema xenenda seymaoqan song, sizbên hat arqele serlasep otermen, ədilin aytewengezde suraymen.

Lin Hong

1979-jele 5-aydeng 6-küni

Lin Hong joldas:

Siz bir kezoqelekte məsələni ortaoqa koyepsez: biz tēngkêrisxil jastar ədəptilikti, mädēniyêttilik-ti dəriptêwimiz kêrək pē? Ose məsələdə basxeleqpên kayxelekte bolepsz, kəngilsiz jüripsiz, əri mēnēn ədildigin surapsez. Maoqan sēn'gēn êkēnsiz, êndêxê mên dē tətēsīnēn sooqaten adam bolqandeoqem üxin, pikirimdi bêtke qaramay aytayen. Xenemde

âytsam, mên sizding sol basxengezdeng pikirîn kuptaymen, sizding “jaktermaw” pozitsiyangezde kuptamaymen. Baykasam, әdәptilik, mәdәniyәttilik katarle mәsәlәlәrdә oyengez kunggirit әkәn, kәybir xәktәrin bilә almapsez. Qay jaktardan kәrinәdi dәysiz oqoy?

Birinxi, әdәp pән jora - josenneng uqeme mән mazmunen betesterep alepsez. Bul әkәwinән dә eyba uqeme xeqep turoqanmән, üx qaynasa sorpase qoselmayten maqnadaoqe sөzdәr. Әrtә zamanda oqe üstәм taptar dәрәjәlik tüzim mән ruwleq qarem-qatnasen bәkәmdәw üxin bәlgilәgән qooqamdek jüyә jәнә ahlak әlxәmi boloqan “han qaraxasena arqaw, әkә balaoqa arqaw, küyәwi әyәlinә arqaw”, “qayeremdelek, әdilәttilik, eybalelek, zәrdәlilik, sәnimdilik” dәytin “үx arqaw, bēs әnәgә”, “küyәwgә xeqewdan bureн әkәning erkәnda bolew, küyәwgә xeqқан song, küyәwding erkәnda bolew, jәsir qalsa uleneng erkәnda bolew”, “әyәldik ahlak, әyәl sөzi, әyәldik bitim, әyәl әngbәgi” dәytin “үx ereкта bolew mән төrt moral” jora - josenoqa jatade, bular matayten qel arқан, bas kәsәtin balta. «Baqet tilәw» dәgән әnggimәsindә Lu Xün Xianglin jәggәyding әmirindә tartқан qaserәti arqele, “jora - josenneng kisi jәytin” qelmesen axep tastayde. Sondeqtan fәodal üstәм taptar “jora - josensez bolsa kәrmәw, jora - josensez bolsa әstimәw, jora - josensez

bolsa seylêmêw, jora - josensez bolsa istêmêw” dêp dawrekkan sayen, halek jora - josensez - ak kërîp, jora - josensez - ak êstîp, jora - josensez - ak seylêp, jora - josensez - ak istêdi, jora - josen-neng tumeldereojen üzêtin, jora - josenneng burhanen xaojaten bolde. Bulay istêmêsê, kooqam aloja baspayde, halek boy jaza almayde. Alayda, kisi jêytin fêodaldek jora - josende joyew æstê ædêptên bêz dêgêndik êmês. Ædêptilik baskalar-oja dêgên kâmkorlek pên kûrmêtti kersêtêdi, ol adamdar arasendaoje kalepte karem-katnaste saktawdeng mangezde elxêmi. Ædêpsizdik adamdar ara baylaneste zakemdayde. Êgêr bolmaxe ædêp tê bolmasa, kooqamdek emirding têgêrxigi kalepte koz-ojalestan kalade. Sondekthan, fêodaldek jora - josen-neng kêrisinxê, halkemezda ædêp saktayten dæstûrli tamaxa moral bar. Tareyhtan bêri kênginên taralojan “œzi jokta ornen seyla”, “otemên kirip, kûlimên xeojew”, “ayazda aldenan xeojew”, “ata saka-lemên aldena barew” dêgên katarle ædêptilikkê jatatên nakexte sêzdêr mên mætêldêr osene têrêng tûrdê bêynêlêdi. Adamdar øzgêni seylayde, øzgê dê øzimdi seylasen dêydi. Êdgar Sino «Bateska sayahat»ta menaday bir isti aytade. 1937- jele ol soltüstik Shanxi sovêt rayonena janga baroqan kêzdê, ooqan êki bala kûtiwxî bolade. Sino birêwinê: “Êy, suwek suw ækêl” dêydi. Bala êlêmêy koyade. Taoje

birêwin jumsasa, ol da süytêdi. Ose kêzdê katnas baskarmaseneng basteoqe Li Kenong joldas Sinone jênginên tartep, ooqan: “one ‘êy’ dêmêy, jügirmêk nêmêsê joldas dêp xakerengez, mundaqelardeng bəri joldas” dëydi. Sino dêrêw “joldas” dêp kurmêtpên xakeroqanda, êki bala da seyoqa sey kersêtip, aste-üstîne tûsip kûtêdi, dêrêw baylanestare koyewlasade. Bul is Sino üxin ülkên tərbiyê bolade. “Kêrêmêt - aq balalar. Zhongguo erêndêri arasenda ezindik osenday ule nameskêrlikti buren kormêgên êkêm”, — dêp jazade ol. Munday adamdek nameskêrlik bir - birinê edêpti bolewde talap êtiwding nêgizi. Bugin’gi sotsiyalistik dawirdê mune barenxa sawlêlêndiriw tipti dê mümkün jone kajêt. Mümkindiktên aloqanda, sotsiyalistik qooqam burenoqe barlek qanawxe taptar qooqamena uksamayde, ol jalpelek mênxik nêgizinê qureloqan, kommunistik kollêktipxildik — bizding jêtêkxi idiyamez, “baskalar mên üxin, mên baskalar üxin” dëgêndê, adamlar özîmxildikting sênginên arelep, ezara naqez joldas-tek qarem - katnas ornatew arkele kûndêlikti turmesta xenaye edêp saqtayten bolewe mümkün. Qajêttiliktên aloqanda, sotsiyalizim mên kommünizm — kollêktiptik is, ol san miliyondaoqan adam-neng ortak kûx xeqarewe arkele iskê asade, entemak — kûx, entemaktaskanda qana kûx - kuwat bolade. Bir - birinê kengil bôlmêwxilikting, salken

karasewxelekteng entemakte kûxêytiwgê sêbi tiy-mêydi. Qurmêttêspêw, alakêz bolesew tenex, entemakte jaoqdaydeng bolewena jênê damewena tipti dê nuksande. Qurmêttêsiw, kamqorlek êtisiw — joldastar ara, dostar ara entemakte kûxêytiwdêgi jêli, sonday - aq bükil êlding tenexteoqe mên entemaojen kûxêytiwdêgi dênêkêr, sondektan, biz jora-josennan awlak bolewemez, birak êdêp saktawemez kêrêk.

Êkinxi, siz mazmun mên formaneng qarem - katnasen bəlip tastapsez. Siz adamdardeng əzara qurmêttêsiwin, ədêpti bolewen, ədêpti bolew mên kəlgirsip kəlkək kaqewde têng qoyojansez. Muneng qaynare — mazmun mên formaneng katnasen bəlip tastaw. Burenojelarda: “ixki adaldek sertke seypattan kərinêdi” dēgên sêz bar. Mazmun qaxanda əzinê səykêsti formane kajêt êtêdi. Baskalarde xen kəngildên qurmêttêy bilgên, olaroqa kamqorlek jasay bilgên adamneng keleoqe sêzsiz ədêpti bolade; kêrisinxê, ədêpsizdêr baskalaroqa xen niyêtimên qurmêt êtpêydi jênê kamqorlek jasamayde. Əmirgê səl nazar salsak, menandaylaroqa mesal tabamez. Ŭlkêndêrgê ospadarsez, doska dərêki, bēybastak, bar jêrdê basenoqex, kiymêlêgix, aptoboz ayaldamasenda kestereloqex, kino - tiyatirhanalar ixindê kēzêgên, sêdêgêy - sêkêt dawespên bəkerəqex ədêpsizdêrding kəbi alkêwdê əzimxildêr. Bulardan baskaxa, əzgê-

lêrdi jan tartep amandasatendar, baskalardeng awertpaleoçena karaylasewoça kengil bəlip turatendar, jalpelek orendarda kərinî süyêp, jaste dêmêp, ədəptilik istêytindêr kəbinêsê baskalaroça mən bêrgix, adal kəngildilêr bolade. Dêmêk keymelenda ədəpti bolew nêmêsê bolmaw bir adamda əskêlêng kasiyêtting bar-jokteçeneng bêynêsi. Ədəptilik kəlgirsip kəlkêk kəçewxelek êmês, kayta ixki tamaxa kasiyêtting serttaoçe kərinisi bolade. Jastardan ədəpti bolewde talap êtiw, sayep kêlgêndê, idiyada baskalaroça mən bêrgix kollêktipxildik ruwhte xenektewde talap êtkêndik bolep tabelade. Kəlgirsip kəlkêk kəçew kəbelestare da əriynê jok êmês. «Kəktêm kuxaoçendaoçe awla»daoçe 2- nomêrli kütixi alarmandarde jaderay kütip aloçanday bolade, “aman”de kux jibêrmêydi, erjeyade da turade; alayda ol alarmandaroça birêr is jüzindik məsêlêni dê xêxip bêrgên êmês. “Səzi aytkan jêrindê kalaten” munday kelek biz dəriptêgên ədəp êmês. Biz səz bən niyêtting bir jêrdən xəçewen talap êtêmiz. Rossıyaneng têngkêrisxil dêmokrate Bêliniski: kərinistêgi mədəniyêttilik ixki dünüyêdêgi mədəniyêttilikpên bir jêrdən xəçew kêrêk, kərinistêgi kirxiksizdik pên biyazelek ixki dünüyêdêgi paktik pên sulewlekteng bêynêsi bolew kêrêk dêgên bolaten. Biz dəriptêytin ədəptilik pên mədəniyêttilik minê ose.

Ûxinxi, siz mädëniyêtilikti sengar jaktele tûsin'gênsiz. Sizxê “siz, biz” dêp turew, rêtti kiyiniw, sepaye bolew burjuaziyalek istil êkên. Mädëniyêtilikti tutasemên burjuaziyaniki dêp karayten munday kôzkaras burjuaziyaneng märtêbêsin aseroqandek, perolêtariyatte seyeksezdanderoqandek bolade. Mädëniyêtilik dëgên nê? Qing handeoqe tusendaoqe Li Yüding «Êrikkêndê êskê tûskêndê»indê: “taoqelekte joyep, mädëniyêtilikkê jêtiw” dêlin'gên. Mädëniyêtilik taoqelekkâ karse aytelade, ol kooqameneng aloqa baskandeoqeneng bëlgesi. Adamzat kooqameneng damewena baylaneste, adamzatteng mädëniyêtilik dârêjêsi dê jooqarlap oterade. Tareyhey birtindêp damew kôzkarasenan aloqanda, burjuaziya fêodal iyêlêri mên kul iyêlêrinên mädëniyêttirêk boloqanemên, perolêtariyatteng kasenda mextay bolade. Êdêptilikti alsak, oneng mæni êzgêgê kamkorlek jasaw jânê kêmêk kôrsêtiw êkênin jooqareda aytkanbez. Al burjuaziya mæninên êzimxil paydakos bolade, birin biri aldayde, kêbindê xurkerasa kaloqanemên, xukelasep oterade, külimsirêp turoqanemên, ixindê zêr jatade, sondektan olardeng êdêpeybase kur kôlkêk jânê êldi êptêp joloqa salewdeng tæsili bolepxeoqade. Lu Xün 1931-jele «Nanjing halebê jere» dëgên êlêngindê: “Arwakte joktawoqa jurt barde, karakxe montane pixindê, on minot sonda aza ustalde, êr kimning bir êsêp ixindê” dêw ar-

kele Jiang Jiěshi, Wang Jingwey tobereneng sertē mēn ixining alaleoqen meskeldayde. Qarangezxe, olar Sun Zhongshan merzaneng arwaoqen nēdēgēn seylayde! Ədēttē üx minot bolaten azane olar on minotqa sozep, əzdērin Sun Zhongshan merzaneng qoldap - quwattaskan, kol u xen bēriskēn adal mü-riyttēri ētip bildirgēnsiydi, al ixtēyxi, bir - biri-ning seren baqep, ərkim əz qarouselasen alep soqew-deng qamenda bolade. Minē munan baskalaroqa na-qez küyinētın jənē qurmēt kərsētētın, ədēpti, mə-dēniyētti əstē burjuaziya əmēs, perolētariyat əkē-nin kərē alamez. Əriynē, mədēniyētiliktē idiyalek mazmunnan sert, bilimdik ərəsi dēgēn mən dē qam-telade. Ədēptilik pēn mədēniyētilik adamlar ara baylanesta, alem - bērimdē mədēniyētti tərbiyē kər-gēndikti bēynēlēw, kems ətsē bolde, yanattap dürsē koya bērētın dəkirlık bolmaw kērək. Burjuaziya jalpe aloqanda, mədēniyēttē ərēlirək bolade. Sondeq-tan, kir suwen tōkkēndē, səbiydi dē qosa tōgē sal-mawemez; burjuaziyane tēriskē xeqaramez dēp, mədēniyētilikti dē tēriskē xeqarmawemez kērək. Qesqase, mədēniyētti dē əngbēkxi halek jaratqan. Kalinin: mədēniyētilik bir adamneng aloqa basew dərējēsın kərsētētın naq əlxēm dēgēn bolaten, son-day - aq one kommunistik təlim - tərbiyēning nē-gizgi mazmundare ētēdi. Ədēpsizdik mədēniyētsiz-dikting bēlgisi. Al “rētti kiyiniw”gē kēlsək, ēgēr el-